

TECHNOLOGIE INTERAKTYWNE JAKO ŚRODKI KSZTAŁTOWANIA OSOBOWOŚCI KONKURENCYJNEGO FACHOWCA

Volkova Nataliia

*doktor habilitowany nauk pedagogicznych, profesor, Uniwersytet imienia Alfreda Nobela,
Dnipro, Ukraina*

npvolkova@yahoo.com

INTERACTIVE TECHNOLOGIES AS A MEANS TO FORM THE PERSONALITY OF A COMPETITIVE SPECIALIST

Volkova Nataliia

Dr., prof., Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraina

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ КОНКУРЕНТОЗДАТНОГО ФАХІВЦЯ

Волкова Наталія

доктор педагогічних наук, професор, Університет імені Альфреда Нобеля, Дніпро, Україна

Streszczenie. W artykule zaprezentowano pogląd autora dotyczący istoty interaktywnych technologii nauczania, które przedstawiono jako połączenie metod, środków i form organizacji nauczania, co zapewnia aktywny charakter wzajemnego działania uczestników procesu naukowego na zasadach współpracy oraz wspólnej twórczości ukierunkowanej na osiągnięcie wyznaczonych celów dydaktycznych. Przedstawiono istotę oraz rodzaje poszczególnych interaktywnych technologii nauczania, zaakcentowano ich dynamiczność, możliwości komunikacyjne, zdolność transformacji procesu nauczania w proces współnauczania, proces wzajemnego uczenia się oraz sprzyjania kształtowaniu konkurencyjnej osobowości fachowca. Uwagę skoncentrowano na dialogowo - dyskusyjnych teoriach nauczania, m. in. na różnych rodzajach dialogów, na metodycznych aspektach ich realizacji, warunkach stworzenia współpracy dialogowej w systemie "wykładowca-student".

Słowa kluczowe: technologie nauczania, interaktywne technologie nauczania, technologie dialogowo - dyskusyjne, osobowość konkurencyjna.

Abstract. The article presents author's views on the essence of interactive technologies in education that are described as a complex of methods, means and forms of educational process's organization that provide an active interaction of its participants and based on cooperation and joint creative work directed towards the achievement of set didactic goals.

The essence, some interactive educational technologies' types are clarified, with the focus on their didactic, communicative capabilities, ability to transfer educational process into coaching, mutual learning, to assist the formation of a competitive personality of a specialist.

Special attention is paid to the dialogical-discussion technologies of teaching, in particular, different types of dialogues, methodologic aspects of their application, conditions favorable for the creation of dialogic cooperation in the system "teacher-student".

Keywords: educational technology, interactive technologies of education, dialogical-discussion technologies, competitive personality of a specialist.

Анотація. У статті викладено погляди автора на сутність інтерактивних технологій навчання, які презентовано як сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості та спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей. Розкрито сутність, види окремих інтерактивних технологій навчання, акцентовано на їх дидактичних, комунікативних можливостях, здатності трансформувати навчальний процес у співнавчання, взаємонавчання, сприяти формуванню конкурентоздатної особистості фахівця. Акцентовано увагу на діалогічно-дискусійних технологіях навчання, зокрема різновидах діалогу, методичних аспектах їх реалізації, умовах створення діалогічної взаємодії в системі "викладач – студент".

Ключові слова: технології навчання, інтерактивні технології навчання, діалогічно-дискусійні технології, конкурентоздатна особистість.

Постановка наукової проблеми та її значення. Глибинні й стрімкі соціально-економічні, політичні, інноваційно-освітні трансформації в житті України, інтеграція системи вищої освіти України в Європейський освітній простір, висока конкуренція на ринку праці серед випускників ВНЗ зумовили необхідність модернізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців, спрямувавши його на становлення конкурентоздатних фахівців – орієнтованих на успіх професіоналів з яскраво вираженою потребою в досягненні успіху, збагаченні знань і їх застосуванні у професійній діяльності, оновленні професійного досвіду, творчому самовираженні, які здатні до максимального розширення власних можливостей з метою реалізації себе особистісно, професійно, соціально, морально, до самостійного прийняття рішень, адаптації у професійному конкурентному середовищі, адекватної оцінки дійсності, рефлексії власної діяльності. Зазначені модернізаційні процеси мають здійснюватися на засадах компетентнісного підходу з використанням сучасних технологій навчання.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Аналіз останніх досліджень свідчить, що сутнісні характеристики конкурентоздатності майбутніх фахівців розкрито у дослідженнях таких науковців, як С. Борисенко, Н. Дяченко, Р. Кривцов, Л. Курзаєва, В. Оганесов, А. Романовський, Р. Фатхутдинов; особливості розвитку конкурентоздатності майбутніх фахівців різних спеціальностей у процесі професійної підготовки у ВНЗ – В. Бондар, С. Борисенко, Л. Мітіна, Т. Савенкова, І. Саратцева, В. Хапілова та ін.

Питання ефективності навчання шляхом інтерактивності упродовж віків вважалися фундаментальними, такими, що хвилювали людство. Перші дотики до цієї проблематики знаходимо у творах видатних філософів і мислителів Стародавньої Греції й Стародавнього Риму та багатьох інших. Так, Сократ змушував слухачів знаходити істину шляхом запитань і відповідей. Платон акцентував увагу на доцільності ігор, бесід у процесі навчання. Саме вони заклали основи інтерактивного навчання, що дозволило сучасним ученим простежити еволюцію пошуку найефективніших засобів організації навчальної діяльності. У період становлення суспільних та гуманітарних наук (XVII-XIX ст.) питання ефективності взаємодії як засобу навчання порушувалося такими мислителями і педагогами, як Ж. Руссо, Й. Песталоцці, Дж. Дьюї та іншими. Їх ідеї було покладено в основу теорій групового навчання А. Белла та Дж. Ланкастера, Дальтон-плану (О. Паркхерст), систем Йена-плану (П. Петерсон) та ін. І сьогодні в центрі уваги сучасних науковців перебувають питання щодо інтерактивних технологій навчання у виші, виявлення їх особливостей, доцільності використання у навчально-виховному процесі вищої школи (А. Алексюк, В. Беспалько, О. Вербицький, В. Гузєєв, М. Кларин, А. Панфілова, О. Пехота, М. Перець, О. Пометун, В. Сериков, С. Сисоєва, Н. Суртаєва та ін.). Проте дане питання потребує подальшого дослідження.

Мета і завдання статті. Мета статті полягає в розкритті сутності, видів окремих інтерактивних технологій навчання, їх можливостей щодо формування особистості конкурентоздатного фахівця; акцентувати увагу на діалогічно-дискусійних технологіях навчання, методичних аспектах їх реалізації.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. На сьогодні можна виокремити низку педагогічних технологій, які можуть бути застосовані з метою *формування конкурентоздатної особистості фахівця, який володіє здібностями ставити перед собою професійні цілі, обирати способи їх досягнення, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій і прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у професійному напрямку: інтерактивні, контекстні, імітаційні, проблемні, дистанційні та ін.*

У психолого-педагогічній літературі поняття "технології навчання" виділяють як більш вузьке порівняно з поняттям "педагогічні технології", бо воно стосується саме навчання – одного з аспектів педагогічної системи.

Безпосередньо проблема технологій навчання розроблялася у наукових працях таких науковців як А. Алексюк, В. Беспалько, О. Вербицький, О. Пехота, С. Сисоєва та ін. Серед науковців немає однозначної думки щодо трактування поняття "технологія навчання". На наш погляд, найбільш повно розкриває сутність даного феномену А. Алексюк, відзначаючи, що "технологія навчання – це теорія використання прийомів, засобів і способів організації навчальної діяльності у вузі, і в цьому сенсі це методика навчання у вузі. Для інтенсифікації навчання у вищій школі потрібен не окремий метод чи засіб навчання, а цілісна технологія – сукупність методів, засобів і форм організації навчання, спрямованих на досягнення поставлених дидактичних цілей" [1, с.9–10].

Виходячи з того, що технології є педагогічною діяльністю, яка максимально реалізує в собі закони навчання, виховання й розвитку особистості і тому забезпечує її кінцеві результати, проблеми підготовки сучасних фахівців неможливо обійти стороною, а перш за все питання, що стосуються застосування педагогічних технологій, як традиційних, так і нових. Сьогодні будь-яка діяльність може бути або технологією, або мистецтвом. З мистецтва, що ґрунтується на інтуїції, усе починається, а технологією, що ґрунтується на закономірностях науки, завершується.

Вибір технології визначається спеціальністю, змістом навчальної дисципліни, суб'єктивним, професійно-обумовленим досвідом педагога, а також етапами професійної підготовки студентів. Крім того, алгоритм вибору технології навчання має враховувати дію як суб'єктивного чинника (пізнавальні можливості студента і можливості викладача), так і об'єктивних чинників: мети і завдань вивчення теми навчальної дисципліни, що впливають із мети і завдань навчальної дисципліни; складників моделі фахівця, які з погляду навчальної дисципліни формує викладач; форм, методів і засобів навчання. Викладач має оцінити ситуацію та власні засоби; особистісний досвід, відношення технології до мети навчання; вплив стереотипів його методичної діяльності. Результат навчання за обраною технологією підлягає оцінці якості підготовки, визначенню: чи досягнуто мету, сформована готовність студента до професійного самовдосконалення?

Крім загальноприйнятих технологій навчання, якими послуговуються викладачі вишу з метою підготовки майбутніх фахівців, доцільними вбачаємо інтерактивні.

Щодо поняття "інтерактивні технології", то у його трактуванні різними авторами можна помітити певні розбіжності. Так, О. Пометун розглядає інтерактивні технології як окрему групу технологій та протиставляє їх активним технологіям завдяки принципу багатосторонньої комунікації [6]. В. Гузєєв за основу класифікації обирає характер інформаційної взаємодії, визначаючи три навчальних режими: інтраактивний (інформаційні потоки проходять всередині самого учня (самостійна робота)), екстраактивний (інформаційні потоки циркулюють поза об'єктом навчання або направлені на нього (лекція)) та інтерактивний (інформаційні потоки є двосторонніми (діалог)) [4, с. 48].

Інтерактивні технології навчання розглядаємо як сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості та спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей.

Зазначені технології передбачають організацію кооперативного навчання, коли індивідуальні завдання переростають у групові, кожний член групи вносить унікальний вклад у спільні зусилля, зусилля кожного члена групи потрібні та незамінні для успіху всієї групи.

Уміле послуговування різноманітними інтерактивними технологіями під час організації навчального процесу у вищій школі, на думку М. Перець, О. Пометун, "знімає нервову напругу, дає змогу змінювати "звичні" форми діяльності, зосереджуватися на вузлових проблемах, які потребують повсякденної уваги" [6, с.58-59]. Крім того, дослідники акцентують на доцільності їх гармонійного поєднання з іншими активними та традиційними дидактичними технологіями.

Найпоширенішими інтерактивними технологіями навчання, якими послуговуються викладачі ВНЗ, є діалогічно-дискусійні: *діалог, диспут, дискусія (дебати), дебрифінг, "мозкова атака", лекція-діалог (проблемна лекція, лекція-аналіз конкретної ситуації, лекція-консультація), співлекція, розмовна "буз" група, суперечка, есе.* Впровадження діалогічно-дискусійних технологій трансформує навчальний процес у співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де студент і викладач рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання [2]. Педагог виступає в ролі організатора процесу навчання, лідера.

Власне діалог сприяє розвитку вербальних і комунікативних можливостей, надає кожному студенту можливість висловитися й викласти свою думку: "...у двоголому слові, в репліках діалогу чуже слово, позиція враховується, на них реагують" [5, с.7].

Студент отримує можливість реалізувати свою індивідуальну, особистісну позицію, принципово, з повагою ставиться до думки іншого і, за необхідності, коригує власну позицію, що вимагає від викладача ставлення до студента як до унікальної особистості. Лише за таких умов можлива персоналізація фахової підготовки, моделювання майбутньої професійної діяльності студентів. Організація навчального процесу передбачає застосування квазидіалогу

(керованого внутрішнього дидактичного діалогу) між викладачем і студентом, що здійснюється у формі інструкцій, які містять припущення відносно того, що студент уже ознайомився з основним матеріалом підручника щодо того чи іншого твердження.

Спираючись на думку С. Савченка, переконані, що викладачі мають володіти вміннями реалізовувати на практиці різні типи діалогу: мотиваційний, інтрига, бесіда, конфліктний, критичний, блокуючий, внутрішній, сповідальний, презентація, нормативний, проблемний, смислотворчий, актуалізація, заохочення [9, с. 229-234]:

1) Діалог мотиваційний, який характеризується стійким інтересом учасників до проблеми, що розглядається, незалежно від їх підготовленості й обізнаності з темою. Спектр застосування обмежений, в основному на перших курсах навчання чи при першому знайомстві з новим видом діяльності.

2) Діалог-інтрига становить собою різновид особистісно орієнтованої ситуації, проєктованої педагогом і реалізованої в процесі міжособистісного спілкування зі студентами. Його використання дозволяє педагогові чи студентському лідеру викликати інтерес до конкретного виду діяльності, залучити до виконання доручення, участі в творчому проєкті.

3) Діалог-бесіда використовується педагогом з метою ознайомлення, інформування, виховання, стимулювання. Застосовується традиційна методика проведення бесіди з вираженим особистісно орієнтованим акцентом – у ході бесіди активна роль передається студентові, а викладач виступає як фасилітатор.

4) Діалог конфліктний, який передбачає первісне існування предмета суперечки чи його виникнення в процесі обговорення. Тут особлива роль належить викладачеві, лідеру, який зобов'язаний володіти методиками зняття психологічної напруженості, неприпустимості розширення конфлікту, переносу його на сферу міжособистісних відносин. Організуючи такий діалог, педагог повинен володіти такими специфічними вміннями: висловлювати свою незгоду чи конфронтацію зі студентом у формі пропозиції, питання, а не вимоги; встановлювати позитивну взаємодію й розвивати співробітництво зі студентами, які протиставляють себе колективу; говорити про поведінку, думки, ідеї студента, але не про його особистість чи його друзів і подруг; вести конфліктний діалог на конструктивній основі, яка передбачає блокування конфлікту й пошук компромісних варіантів; зберігати витримку, об'єктивність, керуватися розумом, не викривляти факти, мотиви, наміри студента, не вдаватися до формального використання свого статусу. В окремих випадках викладач сам проєктує керовану конфліктну ситуацію з метою визначення особистісних якостей і особливостей поведінки студентів у нестандартній конфліктній ситуації.

5) Діалог критичний, до якого педагог вдається в тому випадку, коли виникає необхідність піддати критичному аналізу дії студента, отримані результати в позанавчальній діяльності, виконання конкретного доручення чи творчого завдання. Виділяють 16 різновидів конструктивної педагогічної критики: підбадьорлива ("Проблему не розв'язано, але нічого страшного, наступного разу все вийде"); критика, яка дає надію ("Сподіваюсь, що наступного разу у вас усе вийде"); критика-аналогія ("Пам'ятаю, коли сам був студентом, припускався таких само помилок"); деперсоніфікована критика (без зазначення прізвищ конкретних студентів); критика-стурбованість ("Я дуже стурбований ситуацією, що склалась"); критика-жалкування ("Мені шкода, але ваші дії в цьому випадку неприйнятні"); критика-подив ("Здивований, що вам не вдалося розв'язати цю проблему, інші студенти успішно це виконували"); критика-іронія ("Що ж ви, робили, робили, а вийшло, як завжди"); критика-докір ("Як же це ви? Я був про вас кращої думки"); критика-натяк ("Студенти старших курсів робили так само, але результати були незадовільними"); критика пом'якшуюча ("У тому, що сталося, винні не тільки Ви, але й інші студенти"); критика-дорікання ("Як ви могли так вчинити, особливо в цій ситуації?"); критика-зауваження ("Якщо у вас щось не виходить, то відразу звертайтеся за допомогою до мене"); критика-попередження ("Якщо ще раз подібне повториться, наслідки будуть дуже серйозні"); критика-вимога ("Запропонована вами програма не підходить, доведеться все переробити"); критика-побоювання ("Я боюсь, що обраний вами шлях розв'язання проблеми веде в глухий кут").

6) Діалог блокуючий виникає у випадку, якщо викладач, лідер стикається із ситуацією ненормативної студентської активності, наявністю негативної установки на сприйняття тих або інших подій, явищ, людей. Завдання такого діалогу – зберігаючи й підтримуючи культуру ведення дискусії, переломити ситуацію на свою користь, переконати співрозмовника, висунути контраргументи. У випадку, якщо ці завдання не можуть бути реалізовані, педагог

пропонує відкласти прийняття остаточного рішення, ініціює повторне обговорення проблеми.

7) Діалог-мовчання (внутрішній діалог). Застосовується з використанням невербальних прийомів спілкування (міміка, смислові жести згоди, заохочення, здивування та ін.).

8) Діалог сповідальний, характеризується особливою психоемоційною атмосферою, яка створюється завдяки довірливим, дружнім стосункам між студентами. У такому діалозі, який становить основу міжособистісних стосунків між близькими друзями, зачіпаються найінтимніші сфери внутрішнього світу студентів, їх мрії, надії, проблеми, як правило, приховані в повсякденному спілкуванні.

9) Діалог-презентація, що має в своїй основі ігрову композицію, за допомогою якої його учасники, за негласною згодою, надають один одному можливість справляти бажане для них враження на слухачів.

10) Діалог нормативний, який виникає у випадку, якщо викладач, студентський лідер змушені, реалізуючи виховні завдання, вдаватися до монологічних форм спілкування.

11) Діалог проблемний. Потребує від викладача, з одного боку, досконалого знання обговорюваної проблеми, що не завжди можливо з об'єктивних причин, з іншого – близького знайомства, довірливих стосунків між учасниками спілкування. В організаційному плані цей вид діалогу близький до мозкового штурму з тією різницею, що останній націлений на отримання рішення, а діалог – на розкриття особистісного бачення проблеми, де висловлюється не те, що спадає на думку в цю хвилину, а тільки заповітне, глибоко пережите.

12) Діалог смислотворчий, який має величезне значення, коли під впливом навчання у ВНЗ відбувається корекція світоглядних основ особистості студента, трансформація системи цінностей, ламання стереотипів мислення й поведінки. Такий діалог покликаний сприяти стимулюванню процесу соціалізації особистості, виведення її з внутрішнього, рефлексивного стану в зовнішній. Психологічну його основу становить властиве юнацькому віку прагнення до пошуку життєвих смислів, співпереживання, мрійливості. Викладачеві, який використовує його у своїй роботі, повинні бути притаманні виняткова тактовність, уміння зрозуміти світ іншої людини, підтримати її успіхи, розвіяти сумніви, допомогти вибудувати подальшу соціалізаційну траєкторію.

13) Діалог-актуалізація генетично близький до методу "вибуху". Його використання педагогом пов'язане з остаточним самовизначенням особистості в прийнятті важливого рішення, значимого вчинку. У цьому випадку діалог актуалізує внутрішню готовність у зовнішню дію. Рівною мірою цей вид діалогу використовується, коли виникає необхідність уберегти студента від серйозного проступку. У цьому випадку відверта дружня розмова з викладачем може запобігти аморальним, протиправним діям, уберегти від необдуманого вживання алкоголю, наркотиків.

14) Діалог-заохочення, що являє собою товариську бесіду викладача зі студентом чи студентською групою, які досягли помітних успіхів, здійснили неординарний благородний вчинок. Мета такого діалогу – не тільки виявити щирий інтерес до особистості студента, зацікавленість у її розвитку, але й своєю увагою стимулювати подальший її саморозвиток і самореалізацію в соціально прийнятних формах.

Активна участь студентів у діалозі забезпечується різними *прийомами*: запитання до аудиторії (спантеличення), коментування, голосова розрядка, гумористична репліка або казус, педагогічне авансування, "театральна пауза" (дозволяє зосередитись, підготуватися до несподіваного тактичного ходу в дискусії, змінити емоційний настрій, відволікти увагу, надати значимості наступним висловлюванням), "перенесення дискусії на діяльність" (ефективний у випадку виникнення тупикової ситуації в ході обговорення), "передання повноважень" (педагог нібито відсторонюється від участі в розв'язанні ситуації й передає свої повноваження комусь з лідерів або аутсайдерів групи з метою актуалізації їх потенційних можливостей), "зміна вагових категорій" (передбачає вміння викладача перевтілюватись у людину не спокушену, здивовану почутим, зацікавленого слухача), "навмисна помилка" (викладач спеціально припускається помилки, яка повинна активізувати дискусію, спровокувати появу додаткового інтересу, примусити студентів шукати нові аргументи, щоб довести свою правоту), синектики (синектика – "об'єднання різнорідних елементів"), "Займи позицію" (забезпечує демонстрацію різних думок з досліджуваної теми), "Вогонь по ведучому" (студенти завчасно готують проблемні питання, доповідач надає на них відповідь, наводячи докази) тощо. Послугування вищезазначеними прийомами

оптимізації діалогічного спілкування не обмежує спектр педагогічної підтримки. Упевнені, що кожен викладач, куратор, представник адміністрації ВНЗ, які працюють зі студентами, мають визначати для себе найбільш продуктивні типи діалогу, методи й прийоми впливу.

Для того щоб взаємодія викладача та студентів набула необхідних рис діалогічності, вона має відповідати таким критеріям:

1. *Визнання рівності особистісних позицій, відкритість і довіра між партнерами.* Ця ознака, будучи сутністю суб'єкт-суб'єктних стосунків, передбачає визнання активної ролі, реальної участі студента в процесі навчання. За таких умов викладач та студент діють як партнери, спільно організовуючи пошук, діяльність, аналізуючи та виправляючи помилки. Педагог не зводить своїх дій до оцінювання поведінки студента та вказівок на необхідність і способи її поліпшення. Він надає студенту інформацію про нього самого, а той повинен сам учитися оцінювати свої дії. Йдеться не про усунення оцінного судження, а про зміну його авторства. Це забезпечує співробітництво, рівність та активність обох сторін.

2. *Зосередженість викладача ВНЗ на співрозмовникові та взаємовплив поглядів.* Особистісна рівність у діалогічному спілкуванні передбачає наявність різних позицій його учасників. Студент перебуває в колі своїх потреб і діє для їх задоволення (намагання самоутвердитися, пізнати нове тощо), а викладач має зосередити свої зусилля на засобах досягнення студентом бажаних результатів. За такого спілкування в центрі уваги педагога опиняється особа співрозмовника, його мета, мотиви, кут зору, рівень підготовки до діяльності. В організації діалогу важливим є застосування прийомів атракції (лат. *attrahere* – приваблювати). Вони сприяють легкому сприйняттю позиції людини, до якої склалось емоційно позитивне ставлення (почуття симпатії, дружби, любові).

3. *Поліфонія взаємодії.* Передбачає можливість для кожного учасника комунікації викласти власну позицію, пошук рішень у процесі взаємодії з урахуванням думок кожного учасника. Важливим мотивуючим моментом є занурення студентів у особливе емоційне поле, що супроводжує навчання у пошуку та діалозі: інтелектуальні труднощі, ризик висловлення власної думки, підтримка викладача, участь у спільній діяльності, радість відкриттів. Засобами формування позитивного ставлення до навчальної взаємодії є також збереження авторства висловлень майбутніх фахівців, наголошення викладачем на цінності спільної роботи (підкреслення "ми разом") та формування навчальних очікувань.

4. *Двоплановість позиції викладача ВНЗ в спілкуванні.* У процесі спілкування педагог веде діалог не лише з партнером, а й із собою. Беручи участь у взаємодії, він одночасно аналізує ефективність втілення власного задуму. Це сприяє збереженню його ініціативи під час спілкування.

5. *Персоніфікована манера висловлювання* ("Я вважаю", "Я гадаю", "Я хочу порадитися з вами"). Згідно з її вимогами діалог передбачає відкриту позицію. Вона являє собою важливий критерій діалогічного спілкування, який передбачає виклад інформації від першої особи, звертання педагога та студентів до особистого досвіду не лише висловлювання предметної думки, а й ставлення до неї, що разом з іншими чинниками зумовлює взаємодію.

Організації діалогу оцінного характеру сприяють такі прийоми "запуску" діалогу: "оціни свої знання" ("умію, не умію"), "вкидання" суперечності (завдання-"пастки"), відкриті запитання, акцентування на

Важливою вимогою ефективно організації навчального діалогу є встановлення і підтримка його симетричності. На рівні навчального заняття симетричність у діалозі забезпечується особливим розподілом функціональних елементів взаємодії – звернення, спонукання, повідомлення. Зокрема, викладач має зосередитися на зверненні і спонуканні (спонукати учнів до спільної дії та до комунікації між собою). Під час організації навчального діалогу викладачу слід дотримуватися діалогічної позиції – амбівалентної педагогічної позиції, яка характеризується одночасним утримуванням у спільній діяльності зі студентами двох позицій (організатора і учасника) і взаємопереходами з позиції учасника в позицію організатора.

Наведемо приклади деяких технологій.

Так, *лекція-діалог* (діалог з аудиторією) передбачає безпосередній контакт педагога з аудиторією, який дозволяє зосередити увагу студентів на найбільш важливих проблемах теми, що вивчається, визначити зміст і темп викладання навчального матеріалу з урахуванням рівня освіти студентів. Лекція-діалог поєднує унікальність і рівність партнерів, відмінність і оригінальність їх точок зору, орієнтацію кожного на розуміння та активну

інтерпретацію своєї точки зору партнерам, очікування відповіді і її передбачення в особистісному висловленні, взаємодоповнення позицій учасників спілкування, співвідношення яких і є метою діалогу. Така форма проведення занять найбільш повно забезпечує комунікативну взаємодію студентів між собою і з викладачем, здійснює взаємообмін соціально-рольовими функціями.

Якщо рівень підготовленості студентів досить високий, ефективне застосування *проблемних лекцій*, під час проведення яких студенти "відкривають" для себе нові знання, опановують теоретичні особливості професійно-педагогічної діяльності.

Різновидом проблемної лекції є *лекція із запланованими помилками*, яка має проблемність у чистому вигляді. Під час такої лекції створюються дидактичні умови, які ніби змушують слухачів до активності: необхідно не просто сприйняти інформацію, щоб опанувати певною темою, знанням, а й проаналізувати, оцінити, зробити висновки й правильно висловити власну думку.

Під час проведення різного виду лекцій доцільно залучати увесь колектив студентів до вивчення теоретичного матеріалу. Тобто підготовка до кожного заняття має набути колективного творчого характеру, щоб жоден студент не залишався без певного завдання, не був пасивним слухачем і спостерігачем. Для цього вся група розбивається на мікрогрупи (4-5 чоловік), кожна з яких, готуючи весь матеріал, особливо ретельно, глибоко розкриває окремий його аспект. Доповнюючи виступи один одного, студенти самі (під непомітним для них керівництвом і контролем педагога) мають розкривати зміст того чи іншого питання, що сприяє більш глибокому й міцному його засвоєнню, підвищенню інтересу до досліджуваного, формуванню комунікативності, відповідальності, дисциплінованості тощо.

Важливого значення в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців надаємо: *диспуту* (від латин. dispute – міркую, сперечаюсь) – спір на наукову, літературну чи іншу тему, що відбувається перед аудиторією [3, с.92] та *дискусії* (латин. discussion – розгляд) – широке публічне обговорення якогось спірного питання [3, с.91].

Назвемо форми дискусії, які вбачаємо доцільними для використання у процесі підготовки конкурентоздатних фахівців: *круглий стіл* (бесіда, у якій беруть участь п'ять-шість студентів, що обмінюються думками як між собою, так і з "аудиторією"); *засідання експертної групи* ("панельна дискусія", до якої залучають 4–6 студентів із призначеним головою. Спочатку вони обговорюють певну проблему між собою, потім пропонують свою позицію аудиторії у формі повідомлення або доповіді); *форум* (обговорення, у якому "експертна група" обмінюється думками з "аудиторією"); *симпозіум* (обговорення, у ході якого учасники виступають з повідомленнями, пропонуючи власний погляд. Після цього відповідають на запитання аудиторії); *дебати* (система структурних дискусій у формі інтелектуальної гри, в якій дві команди, дотримуючись певних правил (регламенту), висувають свої аргументи і контраргументи з приводу запропонованої тези, щоб переконати членів журі (суддів) в своїй правоті і досвіді переконливої комунікації. Може бути спрямоване як на детальне, структуроване дослідження суперечливих проблем, аргументоване доведення одне одному тези, запропонованої для обговорення, так і на переконання третьої сторони в своїй правоті); *судове засідання* (обговорення, що імітує судовий розгляд справи); *переговори* (погодження сумісних дій з надією на сумісну діяльність, гармонію або компроміс).

Перелічені інтерактивні технології навчання є ефективними під час проведення як лекційних, так і семінарських та практичних занять, забезпечуючи формування в студентів впевненості у власних силах, прагнення до здобуття знань, активності позиції, творчої самовираженості, самостійності у прийнятті рішень і дій, розвиненості емоційного інтелекту, рефлексії щодо власної діяльності, ступеню відповідності попиту роботодавця критеріям та мінливим вимогам ринку праці стосовно професійно-освітнього рівня, кваліфікації.

Послугування зазначеними технологіями навчання передбачає:

- *зміну форми комунікації у навчально-виховному процесі*: з викладацького монологу (однобічна комунікація) до багатопозиційного навчання у формі полілогу, де відсутня строга полярність і концентрація на викладацькій концепції, що дозволяє будувати систему взаємин, у рамках якої всі елементи процесу взаємодії більш мобільні, відкриті й активні (багатобічна комунікація);
- *персоналізацію педагогічної взаємодії*, що вимагає адекватного включення в цей процес особистісного досвіду (почуттів, переживань, емоцій, відповідних їм дій і вчинків);
- *перетворення суперпозиції викладача і субординованої позиції студента в*

індивідуально-рівноправні позиції. Таке перетворення зумовлене тим, що викладач не тільки і не стільки навчає і виховує, скільки актуалізує, стимулює студента, створюючи тим самим умови для формування професійної компетентності студентів;

– *реалізацію у навчальному процесі механізму взаємообміну між викладачами й студентами професійно-рольовими функціями* (діалогічна взаємодія, спільне визначення мети діяльності, створення ситуацій вільного вибору, взаємооцінювання, пошук і репрезентація навчального матеріалу), який сприяє "введенню" у поле самосвідомості студента професійно-рольових установок "Я – майбутній фахівець". Ми згодні з О. Романовською, яка вважає, що через механізм оптимізації міжособистісних взаємин у системі "студент – викладач" можна ефективно впливати на формування "Я–концепції" майбутнього фахівця, уміння встановлювати міжособистісні стосунки, співпрацювати в період його професійного становлення [8, с.103–104].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підводячи підсумок, вважаємо за необхідне зазначити, що уміле послугування викладачами вишу різноманітними інтерактивними технологіями під час організації навчального процесу знімає нервову напругу, дає змогу змінювати "звичні" форми діяльності, зосереджуватися на вузлових проблемах, які потребують повсякденної уваги. Доцільним є гармонійне їх поєднання з іншими активними та традиційними дидактичними технологіями. Подальших розвідок потребує питання щодо пошуку нових можливостей інтерактивних технологій, їх реалізації під час проведення як лекційних, так і семінарських та практичних занять.

Список літератури:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання. – / А.М. Алексюк. – К. : Київ. держ. ун-т, 1993. – 220 с.
2. Волкова Н.П. Моделювання професійної діяльності у викладанні навчальних дисциплін у вишах: монографія /Н.П. Волкова, О.Б. Тарнапольський. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. – 228 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник /С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
4. Гузеев В.В. Методы и организационные формы обучения / В. В. Гузеев. – М. : Народное образование, 2001.– 128с.
5. Зазуліна Л.В. Діалогізація дидактичного процесу в курсовій підготовці педагогічних кадрів: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 /Л.В. Зазуліна. – К., 2000. – 19с.
6. Перець М. Використання інтерактивних технологій у вищих навчальних закладах: теоретичний аспект /М. Перець // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – № 3. – С. 54-59.
7. Пометун О. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять /О. Пометун // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 10-15.
8. Романовська О. О. Вступ до інноватики вищої освіти : монографія / О. О. Романовська, Ю. Ю. Романовська, О. О. Романовський ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Укр.-америк. гуманітар. ін-т "Вісконсин. Міжнар. Ун-т (США) в Україні". – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – 132 с.
9. Савченко С.В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності в умовах регіонального освітнього простору: Дис. ... д-ра пед. наук. –13.00.05 /Сергій Вікторович Савченко. – Луганськ: Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка, 2004. – 455 с.

INTERACTIVE TECHNOLOGIES AS A MEANS TO FORM THE PERSONALITY OF A COMPETITIVE SPECIALIST

Volkova Nataliia

Formulation of scientific problem and its significance. The profound and rapid socio-economic, political, innovation and educational transformations in the life of Ukraine, the integration of the higher education system of Ukraine into the European educational space, and high competition on the labor market among high school graduates led to the need to modernize the process of professional training of future specialists, directing it to the formation of competitive

specialists. - success-oriented professionals with a strong need for success, knowledge enhancement and their application in professional activities, updated professional experience, creative self-expression that are able to maximize their opportunities to realize themselves personally, professionally, socially, morally, independent decision-making, adapting to the professional competitive environment, adequate assessment of reality, the reflection of their own activities. The mentioned modernization processes should be carried out on the basis of a competent approach using modern training technologies.

Analysis of the research of this problem. An analysis of recent researches shows that the essential characteristics of the competitiveness of future specialists are disclosed in the researches of such scholars as S. Borisenko, N. Dyachenko, R. Krivtsov, L. Kurzayev, V. Oganosov, A. Romanovsky, R. Fathutdinov; features of the development of competitiveness of future specialists of different specialties in the process of professional training in higher educational institutions - V. Bondar, S. Borisenko, L. Mitin, T. Savenkova, I. Sarattseva, V. Hapilova and others.

The question of the effectiveness of learning through interactivity over the ages was considered fundamental, such as that of humanity. The first touches to this problem are found in the works of prominent philosophers and thinkers of Ancient Greece and Ancient Rome and many others. So, Socrates forced the audience to find the truth by asking questions and answers. Plato highlighted the expediency of games, conversations in the learning process. They laid the foundations for interactive learning, which allowed contemporary scientists to trace the evolution of the search for the most effective means of organizing learning activities. In the period of the establishment of social sciences and the humanities (XVII-XIX centuries), the question of the effectiveness of interaction as a means of training was raised by such thinkers and educators as J. Russo, J. Pestalozzi, J. Dewey and others. Their ideas were the basis of the theories of group learning by A. Bell and J. Lancaster, Dalton Plan (O. Parkhurst), systems of the Yen-Plan (P. Peterson), and others. Today, the focus of attention of modern scholars is the question of the interactive technologies of teaching in higher education, the identification of their peculiarities, the feasibility of use in the educational process of higher education (A. Aleksyuk, V. Bepalko, A. Verbitsky, V. Guzeev, M. Clarin, A. Panfilov, O. Pekhot, M. Peretz, A. Pometun, V. Serikov, S. Sysoev, N. Surtaev, etc.). However, this issue needs further research.

The purpose and objectives of the article. The purpose of the paper is to reveal the essence, types of individual interactive learning technologies, their capabilities in forming the personality of a competitive expert; to focus attention on dialogical-discussion technologies of teaching, methodical aspects of their implementation.

Presentation of the main material and the substantiation of the results of the study. Today it is possible to distinguish a number of pedagogical technologies that can be applied in order to form a competitive personality of a specialist who possesses the ability to set professional goals, choose the means of their achievement, carry out self-control over their own actions and predict ways to increase productivity in the professional direction: interactive, contextual, simulation, problem, distance, etc.

In psychological and pedagogical literature, the notion of "learning technology" is distinguished as narrower as the term "pedagogical technologies", because it refers to education itself - one aspect of the pedagogical system.

Directly the problem of teaching technology was developed in the scientific works of such scholars as A. Aleksyuk, V. Bepalko, A. Verbitsky, O. Pekhot, C. Sysoev and others. Among scientists there is no unambiguous idea about the interpretation of the concept of "technology learning". In our opinion, the most fully reveals the essence of this phenomenon A. Aleksyuk, noting that "technology of learning - is the theory of the use of techniques, means and methods for organizing academic activities in the university, and in this sense, this is a method of teaching in high school. To intensify studies in higher education, not a separate method or means of learning is needed, but a holistic technology is a set of methods, tools and forms of organization of training aimed at achieving the set didactic goals "[1, p.9-10].

Proceeding from the fact that technology is a pedagogical activity that maximally implements the laws of education, education and development of the individual and therefore provides its final results, the problems of training modern specialists can not be bypassed, but above all questions related to the application of pedagogical technologies, as traditional, and new ones. Today, any activity can be either technology or art. From art based on intuition, everything begins, and technology based on the laws of science is completed.

The choice of technology is determined by the specialty, the content of the discipline, the subject, professionally determined experience of the teacher, as well as the stages of professional training of students. In addition, the algorithm of the choice of learning technology should take into account the effect of the subjective factor (cognitive capabilities of the student and the ability of the teacher) and objective factors: the goals and objectives of studying the subject of the discipline arising from the goal and objectives of the discipline; the components of the model of a specialist who, in terms of teaching discipline, form a teacher; forms, methods and means of training. The teacher should evaluate the situation and own means; personal experience, the relation of technology to the purpose of learning; influence of stereotypes of its methodical activity. The result of training on the chosen technology is subject to an assessment of the quality of training, determining whether the goal has been achieved, the student's readiness for professional self-improvement has been formed?

In addition to the commonly used teaching technologies, which teachers use to educate future professionals, we see interactive as appropriate.

Concerning the concept of "interactive technology", in his interpretation of the various authors can be noticed some differences. So, O. Pometun considers interactive technologies as a separate group of technologies and opposes their active technologies through the principle of multilateral communication [6]. V. Guzeev, on the basis of classification, chooses the nature of information interaction, defining three educational regimes: intraactively (information flow within the student itself (independent work)), extra-active (information flows circulate outside the object of study or directed to it (lecture)) and interactive (information flows are two-way (dialogue)) [4, p. 48].

Interactive learning technologies are considered as a combination of methods, tools and forms of training organization that provide an active character of the interaction of participants in the educational process on the basis of cooperation and co-creation and aimed at achieving the set of didactic goals.

These technologies involve the organization of cooperative learning, where individual tasks grow into groups, each member of the group makes a unique contribution to joint efforts, the efforts of each member of the group are necessary and indispensable for the success of the entire group.

According to M. Perez, O. Pometun, the skillful service of various interactive technologies during the organization of the educational process in the high school, "removes nervous tension, makes it possible to change the" usual "forms of activity, focus on nodal problems that require daily attention" [6, p.58-59]. In addition, researchers emphasize the appropriateness of their harmonious combination with other active and traditional didactic technologies.

The most common interactive teaching technologies used by university lecturers are dialogical-discussion: dialogue, debate, discussion (debate), debriefing, brain attack, lecture-dialogue (problem lecture, lecture-analysis of a particular situation, lecture-consultation), collection, spoken "buz" group, controversy, essay. The introduction of dialogic-discussion technologies transforms the learning process into co-education, mutual learning (collective, group, learning in cooperation), where the student and teacher are equal, equal subjects of learning [2]. The teacher acts as the organizer of the learning process, the leader.

The dialogue itself promotes the development of verbal and communicative opportunities, gives each student the opportunity to express and express his opinion: "... in a two-voice word, in a replica of dialogue, someone else's word, position is taken into account, they are responding" [5, p.7].

The student gets the opportunity to realize his individual, personal position, in principle, with respect to the opinion of another and, if necessary, adjusts his own position, which requires the teacher to treat the student as a unique person. Only under such conditions personalization of professional training, modeling of future professional activity of students is possible. The organization of the educational process involves the use of a quasidialog (guided internal didactic dialogue) between the teacher and the student, which is carried out in the form of instructions that contain assumptions about the fact that the student has already become acquainted with the main material of the textbook on a particular statement.

Based on the opinion of S. Savchenko, it is convinced that teachers must have the skills to implement in practice different types of dialogue: motivational, intrigue, conversation, conflict, critical, blocking, internal, confessional, presentation, normative, problem, constructive, updating, encouragement [9, with. 229-234]:

1) Dialogue is a motivational one, characterized by a steady interest of the participants in the problem under consideration, regardless of their preparedness and knowledge of the topic. Spectrum of application is limited, mainly on the first courses of study or at the first acquaintance with a new kind of activity.

2) Dialogue-intrigue is a kind of personally oriented situation, projected by a teacher and implemented in the process of interpersonal communication with students. Its use allows a teacher or a student leader to raise interest in a particular type of activity, to engage in a creative project to fulfill an assignment.

3) Dialogue-conversation is used by the teacher to familiarize, inform, educate, and stimulate. The traditional method of conducting a conversation with a pronounced personally oriented accent is used - during the conversation, an active role is transmitted to the student, and the teacher acts as a facilitator.

4) Dialogue conflict, which provides for the initial existence of the subject of the dispute or its occurrence in the process of discussion. Here a special role belongs to the teacher, the leader, who is obliged to possess methods of removing psychological tension, the inadmissibility of expanding the conflict, transferring it to the sphere of interpersonal relations. By organizing such a dialogue, the teacher must possess the following specific skills: to express his disagreement or confrontation with the student in the form of a proposal, a question, and not a requirement; establish positive interaction and develop cooperation with students who oppose the team; talk about the behavior, thoughts, ideas of the student, but not about his personality or his friends and girlfriends; Conduct conflict dialogue on a constructive basis, which involves blocking the conflict and finding compromise options; keep an endurance, objectivity, guided by the mind, do not distort the facts, motives, intentions of the student, do not resort to the formal use of their status. In some cases, the teacher himself designs a controlled conflict situation in order to determine the personal qualities and peculiarities of student behavior in a non-standard conflict situation.

5) Dialogue is critical, to which the teacher can succeed in the case when it becomes necessary to critically analyze the student's actions, the results obtained in non-teaching activities, the execution of a specific commission or creative task. There are 16 varieties of constructive pedagogical criticism: encouraging ("The problem is not resolved, but nothing terrible, next time everything will turn out"); criticism that gives hope ("Hope the next time you'll have everything"); critique-analogy ("I remember when he was a student, the same mistakes were assumed"); depersonalized criticism (without specifying the names of specific students); criticism-concern ("I am very worried about the situation"); criticism-regret ("I'm sorry, but your actions in this case are unacceptable"); criticism-surprise ("I'm surprised that you did not solve this problem, other students successfully did it"); criticism-irony ("What did you do, do, and it turned out, as usual"); criticism-reproach ("How are you? I was about you a better idea"); criticism-hint ("Senior students did the same, but the results were unsatisfactory"); criticism softening ("What happened has to blame not only you, but other students"); criticism-reproaching ("How could you do this, especially in this situation?"); criticism-remark ("If you do not get anything, just contact me for help"); Critical warning ("If this happens again, the consequences will be very serious"); criticism-requirement ("The program you offered is not suitable, it will have to rework everything"); criticism-fears ("I'm afraid that the way you choose to solve the problem leads to a dead end").

6) Dialogue blocking arises in the event that a teacher, a leader faces a situation of abnormal student activity, the presence of a negative setting for the perception of certain events, phenomena, people. The task of such a dialogue is to preserve and support the culture of discussion, to turn the situation in its favor, to persuade the interlocutor, to put forward counterarguments. In the event that these tasks can not be implemented, the teacher proposes to postpone the final decision, initiates a re-discussion of the problem.

7) Dialogue-silence (internal dialogue). It is used with the use of non-verbal means of communication (facial expressions, semantic gestures of consent, encouragement, surprise, etc.).

8) The dialogue is confessional, characterized by a special psycho-emotional atmosphere, which is created due to the trustful, friendly relations between the students. In such a dialogue, which forms the basis of interpersonal relationships between close friends, the most intimate areas of the inner world of students are affected, their dreams, hopes, and problems are usually hidden in everyday communication.

9) Dialogue presentation, which is based on the game composition, through which its members, with the tacit consent, give each other the opportunity to produce the desired impression on them.

10) A normative dialogue that occurs when a teacher, a student leader is forced to implement educational tasks, to resort to monologic forms of communication.

11) The dialogue is problematic. It requires a teacher, on the one hand, to perfect knowledge of the discussed problem, which is not always possible for objective reasons, on the other - close acquaintance, trusting relationships between the participants of communication. Organizationally, this kind of dialogue is close to brainstorming with the difference that the latter is aimed at obtaining a solution, and the dialogue - to reveal a personal vision of a problem, where not the things that come to mind in this moment, but only the coveted, are deeply experienced.

12) Dialogue of the think-tank, which is of great significance when under the influence of studying in the university there is a correction of the ideological foundations of the student's personality, transformation of the system of values, breaking stereotypes of thinking and behavior. Such a dialogue is intended to stimulate the process of socialization of the individual, bringing it out of the internal, reflexive state to the outside. Its psychological basis is inherent in the youth's age of the desire to find meaning in life, empathy, dreaminess. The teacher who uses it in his work must have exceptional tact, ability to understand the world of another person, support her successes, dispel doubts, help to build a further socialization trajectory.

13) Dialog-actualization is genetically close to the "explosion" method. His use by the teacher is connected with the final self-determination of the individual in making an important decision, meaningful act. In this case, the dialogue updates the internal readiness of the external action. Equally, this kind of dialogue is used when it is necessary to protect the student from serious misconduct. In this case, a frank, friendly conversation with a teacher can prevent immoral, unlawful actions, to prevent unwise use of alcohol, drugs.

14) Dialogue-encouragement, which is a lively conversation between a teacher and a student group or a student group that has achieved remarkable success, performed an extraordinary noble deed. The purpose of such a dialogue is not only to show a sincere interest in the student's personality, interest in its development, but also in its focus to stimulate further self-development and self-realization in socially acceptable forms.

Active participation of students in the dialogue is provided by various techniques: question to the audience (confusion), commentary, voice discharges, humorous replica or incident, pedagogical advancement, "theatrical pause" (allows you to focus, prepare for an unexpected tactical turn in the discussion, change emotional mood, distract attention, give significance to the following statement), "transferring the discussion to the activity" (effective in the event of an impasse in the discussion during the discussion), "transfer of authority" (the teacher is not to be relinquished from participating in the resolution of the situation and conveys its powers to some of the leaders or group outsiders in order to update their potential opportunities), "change of weight categories" (involves the teacher's ability to be transformed into a person not tempted, surprised to hear, interested listener), "deliberate mistake" (the teacher specifically assumes a mistake, which should intensify the discussion, provoke the emergence of additional interest, forcing students to seek new arguments to prove their correctness), synectics (synectics - "unification of heterogeneous elements"), "Take a position" (provides a demonstration of different opinions on the topic under study), "Fire on the leader" (students prepare problem questions in advance, the speaker gives them an answer, giving evidence), etc. Serving with the above-mentioned methods of optimizing dialogue communication does not limit the range of pedagogical support. We are confident that every teacher, curator, representative of the administration of higher education, working with students, must determine for themselves the most productive types of dialogue, methods and techniques of influence.

In order that the interaction of the teacher and students has the necessary features of dialogue, it must meet the following criteria:

1. Recognition of equality of personality positions, openness and trust between partners. This feature, being the essence of the subject of subject relations, involves recognition of an active role, the student's actual participation in the learning process. Under such conditions, the teacher and student act as partners, jointly organizing search, activity, analyzing and correcting mistakes. The teacher does not reduce his actions to assess the behavior of the student and points to the need and ways to improve it. He gives the student information about him himself, and he must himself

learn to evaluate his actions. It is not about removing the judicious judgment, but about changing his authorship. This ensures co-operation, equality and activity of both parties.

2. The concentration of the teacher of the university on the interlocutor and the mutual influence of the views. Personality equality in dialogical communication implies the presence of different positions of its participants. The student is in the range of his needs and works for their satisfaction (an attempt to become self-assured, to know a new, etc.), and the teacher must concentrate his efforts on the means of achieving the student's desired results. For such communication in the center of attention of the teacher is the person interlocutor, his purpose, motives, the angle of view, the level of preparation for activity. In the organization of the dialogue it is important to use the methods of attraction (Latin *atrahere* - to attract). They contribute to the easy perception of the position of a person to which emotionally positive attitude has developed (feeling of sympathy, friendship, love).

3. Polyphonic interaction. Provides an opportunity for each participant to communicate their own position, finding solutions in the process of interaction, taking into account the views of each participant. An important motivating point is the immersion of students in a special emotional field that accompanies learning in a search and dialogue: intellectual difficulties, the risk of expressing one's own thoughts, supporting a teacher, participating in a joint activity, and the joy of discoveries. The means of forming a positive attitude to the educational interaction are also the preservation of the authorship of the statements of future specialists, the acclaim of the teacher on the values of the joint work (underline "we are together") and the formation of educational expectations.

4. Dual-ranking position of teacher of higher education in communication. In the process of communication, the teacher is in dialogue not only with the partner but also with him. Taking part in the interaction, he simultaneously analyzes the effectiveness of the implementation of his own plan. This contributes to preserving its initiative during communication.

5. Personified way of saying ("I am thinking", "I think", "I want to consult with you"). According to its requirements, the dialogue provides an open position. It represents an important criterion for dialogue communication, which involves the presentation of information from the first person, the treatment of the teacher and students to personal experience, not only the expression of substantive thought, but also the attitude towards it, which, together with other factors, determines the interaction.

Organizations of the dialogue of an appreciable character contribute to the following methods of "launching" the dialogue: "assess their knowledge" ("I can not, I can not"), "putting" contradictions (the task of "traps"), open questions, focusing on

An important requirement for the effective organization of a learning dialogue is the establishment and maintenance of its symmetry. At the level of the training symmetry in the dialogue is ensured by a special distribution of functional elements of interaction - appeal, induction, communication. In particular, the teacher should focus on appealing and motivating (to encourage students to collaborate and communicate with one another). During the organization of the educational dialogue the teacher should observe the dialogical position - an ambivalent pedagogical position, which is characterized by the simultaneous holding of two positions (the organizer and the participant) in joint activity with the students and the transitions from the position of the participant in the position of the organizer.

Here are examples of some technologies.

Thus, the lecture-dialogue (dialogue with the audience) involves the direct contact of the teacher with the audience, which allows you to focus students on the most important issues of the topic being studied, to determine the content and pace of teaching the teaching material, taking into account the level of education of students. Lecture-Dialogue combines the uniqueness and equality of partners, the distinction and originality of their points of view, the orientation of each to an understanding and an active interpretation of their point of view of the partners, the expectation of the answer and its prediction in personal expression, the complementarity of the positions of the participants of communication, the relationship of which is the purpose of the dialogue. This form of conducting classes most fully provides the communicative interaction of students between themselves and with the teacher, carries out the exchange of social role functions.

If the level of preparedness of students is high enough, the effective use of problem lectures, during which students open up new knowledge for themselves, master the theoretical peculiarities of vocational and pedagogical activity.

Kind of problem lecture is a lecture with planned mistakes that has a problem in its pure form. During such a lecture, didactic conditions are created that seem to make listeners active: it is necessary not only to accept the information in order to master a certain topic, knowledge, but also to analyze, evaluate, make conclusions and correctly express their own opinion.

When conducting various kinds of lectures, it is expedient to involve the entire team of students in studying the theoretical material. That is, the preparation for each class must acquire a collective creative character, so that no student is left without a specific task, was not a passive listener and observer. To do this, the whole group is divided into microgroups (4-5 people), each of which, while preparing all the material, especially carefully, deeply reveals its separate aspect. Supplementing each other's performances, the students themselves (under the guidance and control of the teacher under their inescapable) should disclose the content of a particular question, which contributes to a more profound and strong absorption of it, an increase in interest in the subject, the formation of communicative, responsible, disciplined, etc.

Of great importance in the process of professional training of future specialists we provide: a dispute (from the Latin, dispute, I argue, argue) - a dispute over a scientific, literary or other topic that occurs before an audience [3, p.92] and discussion (Latin discussion - consideration) - wide public discussion of a controversial issue [3, p.91].

We will call the form of discussion that we consider expedient for use in the process of preparation of competitive specialists: a round table (a conversation involving five or six students who exchange views between themselves and with the audience); Expert panel meeting ("panel discussion" involving 4-6 students with a designated chairperson, initially they discuss a problem with each other, then they offer their audience position in the form of a message or report); forum (a discussion in which an "expert group" exchanges views with an "audience"); symposium (a discussion in which the participants make presentations, offering their own opinion, then respond to the questions of the audience); debate (a system of structured discussions in the form of an intellectual game in which the two teams, following certain rules (regulations), put forward their arguments and counterarguments on the proposed thesis in order to convince the jury (judges) in their correctness and experience of convincing communication. as a detailed, structured study of contradictory problems, reasoned argumentation to one another of the thesis proposed for discussion, and the conviction of the third party in its own right); court session (discussion simulating court proceedings); Negotiations (concordance of compatible actions with the hope of concerted activity, harmony or compromise).

The listed interactive learning technologies are effective in providing lectures as well as seminars and practical classes, providing students with confidence in their own forces, aspiration for knowledge acquisition, position activity, creative self-expression, independence in decision-making and action, development of emotional intelligence, reflection on their own activities, the degree to which employers meet the requirements of the criteria and changing labor market requirements for vocational education, qualifications.

Serving with the indicated learning technologies involves:

- change of the form of communication in the educational process: from the teaching monologue (one-sided communication) to multi-position training in the form of a polylogue, where there is no strict polarity and concentration on the teaching concept, which allows to build a system of relationships in which all elements of the process of interaction are more mobile, open and active (multilateral communication);

- personalization of pedagogical interaction, which requires adequate inclusion in this process of personal experience (feelings, experiences, emotions, their actions and actions);

- transformation of the superposition of the teacher and the subordinated position of the student in an individually equal position. Such a transformation is due to the fact that the teacher not only teaches and educates as much as he does, stimulates the student, thus creating conditions for the formation of students' professional competence;

- realization in the educational process of the mechanism of mutual exchange between teachers and students with professional role functions (dialogue interaction, joint definition of the purpose of the activity, creation of situations of free choice, mutual evaluation, search and representation of educational material), which promotes "introduction" in the field of student self-awareness of professional role installations "I am a future specialist". We agree with O. Romanovskaya, who believes that through the mechanism of optimization of interpersonal relationships in the system of "student - teacher" can effectively influence the formation of "I-

concept" of a future specialist, the ability to establish interpersonal relationships, cooperate in the period of his professional development [8, p.103-104].

Conclusions and perspectives of further research. Summing up, we consider it necessary to point out that skillful service of teachers through a variety of interactive technologies during the organization of the educational process relieves nervous tension, makes it possible to change the "usual" forms of activity, focus on nodal problems that require daily attention. The harmonic combination of these with other active and traditional didactic technologies is advisable. Further intelligence needs a question on finding new possibilities of interactive technologies, their realization during lectures, seminars and practical classes.

References:

1. Aleksiuk, A.M. (1993). *Pedahohika vyshchoi shkoly. Kurs lektsii: modulne navchannia* [Pedagogy of high school. Course of lectures: modular training]. Kyiv, Kyivskiy derzhavnyi universytet Publ., 220 p. (In Ukrainian).
2. Volkova, N.P. & Tarnapolskii, O.B. (2013). *Modeliuvannia profesiinoi diialnosti u vykladanni navchalnykh dystsyplin u vyshakh* [Modeling of professional activity in the teaching of academic disciplines in higher education]. Dnipropetrovsk, Dnipropetrovskiy universytet imeni Alfreda Nobelia Publ., 228 p. (In Ukrainian).
3. Honcharenko, S.U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv, Lybid Publ., 376 p. (In Ukrainian).
4. Huzeev, V.V. (2001). *Metody i orhanizatsionnye formy obucheniiia* [Methods and organizational forms of training]. Moskva, Narodnoe obrazovanie Publ., 128p. (In Russian).
5. Zazulina, L.V. (2000). *Dialohizatsiia dydaktychnoho protsesu v kursovii pidhotovtsipedahohichnykh kadriv. Avtore f. kand. ped. nauk* [Dialogization of the didactic process in the course preparation of pedagogical staff. Abstract of cand. ped. sci. diss.]. Kyiv, 19 p. (In Ukrainian).
6. Perets, M. (2005). *Vykorystannia interaktyvnykh tekhnolohii u vyshchykh navchalnykh zakladakh: teoretychnyi aspekt* [The use of interactive technologies in higher education institutions: the theoretical aspect]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity* [Pedagogy and psychology of professional education], no. 3, pp. 54-59 (In Ukrainian).
7. Pometun, O. (2004). *Aktyvni i interaktyvni metody navchannia: do pytannia pro dyferntsiatsiu poniat* [Active and interactive teaching methods: the question of the differentiation of concepts]. *Shliakh osvity* [Education path], no. 3, pp. 10-15 (In Ukrainian).
8. Romanovska, O.O., Romanovska, Yu.Yu. & Romanovskyi, O.O. (2015). *Vstup do innovatyky vyshchoi osvity* [Introduction to Innovation in Higher Education]. Kyiv, NPU imeni M.P. Drahomanova Publ., 132 p. (In Ukrainian).
9. Savchenko, S.V. (2004). *Naukovo-teoretychni zasady sotsializatsii studentskoi molodi vpoznavchalnii diialnosti v umovakh rehionalnogo osvithnoho prostoru. Dys. dok. ped. nauk* [Scientific and theoretical basis of socialization of students in extracurricular activities in terms of regional educational space. Doc. ped. sci. diss.]. Luhansk, Luhanskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka Publ., 455 p. (In Ukrainian).